

Propozycje tematów prac licencjackich dla kierunku
Energetyka i Chemia Jądrowa
Zakład Spektroskopii Jądrowej, Wydział Fizyki UW
Rok akademicki 2013/2014

Temat 1

„Badanie fluorescencji rentgenowskiej fragmentu meteorytu pułtuskiego”

opiekun: dr Chiara Mazzocchi, e-mail: mazzocchi@fuw.edu.pl

Obserwacja charakterystycznego promieniowania X emitowanego przez atomy wzbudzone promieniowaniem rentgenowskim oświetlającym powierzchnię próbki dostarcza informacji o jej składzie chemicznym. Metoda ta, nazywana techniką XRF, jest powszechnie używana do nieniszczącego badania np. powierzchni dzieł sztuki, obiektów historycznych/archeologicznych, składu zanieczyszczeń atmosferycznych osadzanych na powierzchni filtrów. Detektor wykorzystywany do detekcji promieniowania rentgenowskiego może rejestrować promieniowanie X pierwiastków o $Z > 24$. Z tego powodu technika XRF jest szczególnie użyteczna do analizy zawartości metali w próbkach. Celem pracy będzie przygotowanie i uruchomienie układu pomiarowego do badania fluorescencji rentgenowskiej oraz przeprowadzenie pomiarów mających na celu określenie zawartości metali w próbce meteorytu pułtuskiego.

Temat 2

„Badanie energii powyłączeniowej wydzielanej w reaktorach jądrowych”

opiekun: dr hab. Marek Karny, e-mail: karny@fuw.edu.pl

Zastanawia Cie co sprawiło, że po uderzeniu fali tsunami w elektrownię w Fukushima zapaliły się zużyte pręty paliwowe? W Zakładzie Spektroskopii Jądrowej rozwijamy program do symulacji komputerowych tzw. Ciepła powyłączeniowego. Ciepło powyłączeniowe w reaktorach i zużytym paliwie jądrowym pochodzi od energii wydzielanej podczas rozpadu beta produktów rozszczepienia. Energia ta jest wydzielana jeszcze długo po wyłączeniu reaktora. Wykonując pracę licencjacką poznasz zasady rządzące rozpadami jąder atomowych, z wykorzystaniem istniejącego kodu będziesz poszukiwał(a) tych izotopów, które mają największy wpływ na wielkość ciepła powyłączeniowego w danej chwili czasu.

Temat 3

„Najważniejsze emitery neutronów opóźnień w środowisku reaktorów jądrowych”

opiekun: dr Krzysztof Miernik, e-mail: kmiernik@fuw.edu.pl

Zjawisko emisji neutronów opóźnionych po rozpadzie beta jest jednym z kluczowych zjawisk niezbędnych do kontrolowania reaktorów. Większość fragmentów rozszczepienia uranu i plutonu emituje podczas rozpadu beta neutrony. Celem pracy jest znalezienie, na podstawie międzynarodowych baz danych używanych przy projektowaniu i użytkowaniu reaktorów jądrowych, najważniejszych emiterów neutronów opóźnionych, podsumowanie aktualnej eksperymentalnej wiedzy na ich temat, oraz zaproponowanie eksperymentów uzupełniających naszą wiedzę.

Temat 4

„Detektory neutronów”

Opiekun: dr Krzysztof Miernik, kmiernik@fuw.edu.pl

Neutrony, zgodnie z ich nazwą, są cząstkami nieposiadającymi ładunku. Ta cecha utrudnia ich detekcję, ponieważ niezbędny jest proces pośredni, w którym neutron przekaże swoją energię cząstkom naładowanym, które potrafimy rejestrować. Celem pracy jest podsumowanie współczesnych detektorów neutronów, fizycznych podstaw ich działania, wad i zalet, mierzonych wielkości, dokładności, wydajności oraz możliwości praktycznego stosowania. Praca będzie uzupełniona o eksperymentalny pomiar neutronów za pomocą jednego z dostępnych na Wydziale Fizyki detektorów.

Temat 5

„Pomiary promieniowania gamma w warunkach niskiego tła”

opiekun: dr hab. Jan Kurpeta, e-mail: jkurpeta@fuw.edu.pl

W wielu zastosowaniach praktycznych konieczne są pomiary promieniowania gamma o bardzo małym natężeniu. Aby przeprowadzić takie pomiary należy ograniczyć wpływ wszechobecnego tła naturalnego promieniowania gamma, które wywołane jest rozpadami pierwiastków promieniotwórczych występujących w skorupie ziemskiej. Skuteczną metodą redukcji naturalnego tła promieniowania gamma jest prowadzenie pomiarów w specjalnym „domku” zbudowanym z ołowiu. Proponuję wykonanie pomiarów fotonów gamma emitowanych przez wybrane źródła promieniotwórcze w warunkach naturalnego oraz obniżonego promieniowania tła. Analiza uzyskanych wyników będzie stanowiła podstawę przygotowania pracy licencjackiej.

Temat 6

„Komputerowa analiza widm energetycznych fotonów gamma”

opiekun dr hab. Jan Kurpeta, e-mail: jkurpeta@fuw.edu.pl

Jądra atomowe zbudowane z protonów i neutronów są podstawowym składnikiem otaczającej nas materii. Ze względu na rozmiary rzędu 10^{-14} metra nie są one dostępne bezpośrednim badaniom. Bardzo wiele informacji o budowie jąder atomowych uzyskuje się badając promieniowanie elektromagnetyczne emitowane w postaci fotonów gamma. Widma energetyczne kwantów gamma są analizowane z użyciem wyspecjalizowanego oprogramowania. Celem pracy jest opanowanie i opisanie wybranego programu komputerowego na przykładzie analizy widma fotonów gamma pochodzącego z jednego z pomiarów przeprowadzonych przez opiekuna pracy. Zainteresowani studenci mogą przeprowadzić własny pomiar z użyciem spektrometru fotonów gamma.

Temat 7

„Pułapki jonowe w badaniach nowo odkrywanych jąder atomowych”

opiekun: dr hab. Jan Kurpeta, e-mail: jkurpeta@fuw.edu.pl

Celem pracy jest poznanie i opisanie wykorzystania pułapek jonowych w separacji masowej jąder atomowych na przykładzie badań prowadzonych przez opiekuna pracy w laboratorium Uniwersytetu w Jyväskylä (Finlandia). Poznawanie nowych zjawisk zachodzących na poziomie jądrowym jest znacznie łatwiejsze jeśli potrafimy manipulować niewielkimi grupami jonów izotopów radioaktywnych w zależności od ich masy. Rozwijane w ostatnich latach wykorzystanie pułapek jonowych typu Penning’a w badaniach nowo poznawanych izotopów promieniotwórczych pozwala w niektórych przypadkach (tzw. stanów izomerycznych) nawet na odróżnienie masy jądra w stanie wzbudzonego od masy tego samego jądra w stanie podstawowym. Tak ogromna zdolność rozdzielcza pułapek jonowych pozwala obserwować bardzo czyste widma promieniowania jądrowego emitowanego przez wybrane izotopy. Analiza takiego widma może stanowić uzupełnienie proponowanego tematu pracy.

Temat 8

„Naturalne tło promieniowania gamma w warunkach laboratoryjnych”

opiekun: dr hab. Jan Kurpeta, e-mail: jkurpeta@fuw.edu.pl

W naszym środowisku występują naturalne źródła promieniowania jonizującego. Są to głównie długożyciowe pierwiastki promieniotwórcze wytworzone w procesach nukleosyntezy, stanowiące teraz składnik skorupy ziemskiej. Radioaktywne produkty ich rozpadu znajdują się w powietrzu, glebie, materiałach budowlanych i innych składnikach naszego otoczenia. Znajomość naturalnego tła promieniowania gamma jest niezbędna dla badań wymagających precyzyjnej identyfikacji izotopów radioaktywnych. Proponowana praca polega na analizie widm tła promieniowania gamma uzyskanych w rzeczywistych pomiarach. Określimy modyfikacje naturalnego tła promieniowania spowodowane przez otoczenie laboratoryjne np. obecność reaktora jądrowego. Zainteresowani studenci mogą wykonać własny pomiar naturalnego widma tła promieniowania gamma zmodyfikowanego obecnością źródła neutronów.

Temat 9

„Opracowanie techniki korelacji kątowych dla układu GAMMASPHERE.”

Opiekun: prof. Waldemar Urban, e-mail: urban@fuw.edu.pl

Na Wydziale Fizyki UW prowadzona jest analiza wieloparametrycznych koincydencji promieniowania gamma zmierzonego za pomocą układu detektorów GAMMASPHERE w Argonne National Laboratory w USA. Analiza ta wymaga obecnie opracowania techniki korelacji kątowych dla układu GAMMASPHERE i napisanie odpowiednich kodów komputerowych. Technika ta użyta będzie do badania własności jąder neutronowo-nadmiarowych produkowanych w rozszczepieniu ^{252}Cf . Charakter pracy – opracowanie istniejących danych z układu GAMMASPHERE w tym kalibracje techniki korelacji kątowych. Przewiduje się publikację wyników w czasopiśmie Physical Review C.

Temat 10

„Badanie korelacji oktupolowych w jądrze ^{147}La .”

Opiekun: prof. Waldemar Urban, e-mail: urban@fuw.edu.pl

W poprzednich pracach prowadzonych na Wydziale Fizyki UW stwierdzono występowanie efektów oktopolowych w jądrze ^{147}La . Niedawny przegląd dla jąder o masie $A=147$, opublikowany w czasopiśmie Nuclear Data Sheets, zakwestionował niektóre z tych ustaleń. Istnieją wskazówki, że to zakwestionowanie jest niesłuszne. Celem proponowanej pracy jest ponowne zbadanie własności jądra ^{147}La z użyciem znacznie lepszych danych doświadczalnych. Dane takie zostały uzyskane w pomiarze promieniowania gamma z rozszczepienia ^{252}Cf , za pomocą detektora GAMMASPHERE w Argonne National Laboratory w USA.

Charakter pracy - opracowanie istniejących danych z układu GAMMASPHERE. Przewiduje się publikację wyników w czasopiśmie Physical Review C lub podobnym.

Temat 11

„Zaprojektowanie uniwersalnej stacji pomiarowej dla metody PIXE”

Opiekun prof. Henryk Mach z NCBJ Zakład BP1, ul. Hoża 69

opiekun z Wydziału Fizyki UW dr Agnieszka Korgul

Metoda PIXE (Proton Induced X-ray Emission) jest szeroko używana w badaniach stosowanych

w archeologii, geologii, analizach materiałowych i innych dziedzinach w celu określenia składu pierwiastkowego próbki. Proponowany projekt zawiera przegląd nowoczesnych pomiarów PIXE dokonywanych na świecie, a w szczególności przegląd używanych stacji pomiarowych oraz zaprojektowanie nowej stacji pomiarowej dla badań PIXE przy akceleratorze LECH w Warszawie.

W miarę możliwości nastąpi budowa takiej stacji i wstępne pomiary testowe.

Temat 12

„Kalibracja i ustawienie detektorów do pomiarów metodą PIXE”

Opiekun prof. Henryk Mach z NCBJ Zakład BP1, ul. Hoża 69

opiekun z Wydziału Fizyki UW dr Agnieszka Korgul

Krytyczne dla badań stosowanych metodą PIXE (Proton Induced X-ray Emission), której celem jest określenie składu pierwiastkowego badanych próbek, jest właściwe ustawienie i kalibracja detektorów promieniowania X. Proponowany projekt zawiera przegląd różnych typów detektorów używanych do pomiarów PIXE oraz metod ich kalibracji. W drugiej części projektu nastąpi ustawienie i kalibracja detektora PIXE, pomiar na wiązce protonowej i określenie czułości pomiaru na zawartość różnych domieszek.

Temat 13

„Mapowanie promieniowania gamma wokół akceleratora LECH w czasie pomiaru”

Opiekun prof. Henryk Mach z NCBJ Zakład BP1, ul. Hoża 69

opiekun z Wydziału Fizyki UW dr Agnieszka Korgul

W czasie pomiarów przy użyciu energetycznych protonów lub cząstek alpha następują reakcje tych cząstek w różnych częściach akceleratora lub części eksperymentalnej z materiałem umieszczonym na drodze wiązki. Najgroźniejsze dla środowiska są szybkie neutrony. Proponowany projekt zawiera przegląd używanych osłon biologicznych przy akceleratorach 2-4 MeV oraz pomiar promieniowania X w czasie pracy akceleratora LECH przy pomiarach PIXE (Proton Induced X-ray Emission).

Celem projektu jest zaprojektowanie osłony biologicznej dla peletonu 5SDH pracującego w pozycji horyzontalnej.

Temat 14

„Zaprojektowanie i wykonanie pomiaru zanieczyszczeń w powietrzu przy użyciu analizy elementów śladowych metoda PIXE na filtrach powietrza.”

Opiekun prof. Henryk Mach z NCBJ Zakład BP1, ul. Hoża 69

opiekun z Wydziału Fizyki UW dr Agnieszka Korgul

Metoda PIXE (Proton Induced X-ray Emission) jest szeroko używana do pomiaru zanieczyszczeń powietrza przez użycie cząstek zatrzymanych w cienkich filtrach. Projekt zawiera przegląd metod pomiarowych zanieczyszczeń powietrza ze szczególnym uwzględnieniem metody PIXE. W drugiej części projekt obejmuje zebranie na filtry próbek powietrza z kilku różnych środowisk w Warszawie, i nie tylko, oraz poddanie ich analizie PIXE przy użyciu akceleratora LECH. Zadaniem końcowym jest próba określenia czułości tych pomiarów na zawartość kilku niebezpiecznych substancji.